

UDC: 343.5 (045) (575.1)

BANKROTLIK TO'G'RISIDAGI ISHLARDA KELISHUV BITIMI TUZISHDA DAVLAT ORGANLARI ISHTIROKI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Ibratova Feruza Boboqulovna,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Fuqarolik protsessual va iqtisodiy
protsessual huquqi kafedrası dotsenti, y.f.d.
ORCID: 0000-0002-7276-5534
e-mail: f.ibratova@tsul.uz

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasining "Bankrotlik to'g'risida"gi Qonunida davlat organining kelishuv bitimida ishtirok etish huquqi belgilanib, ularni amalga oshirish tartibi batafsil ko'rsatilmagani va ko'plab savollar ochiq qolgani bayon etilgan. Qarzdorning to'lov qobiliyatini tiklash maqsadlariga erishish uchun vakolatli organlar tomonidan chiqarilgan majburiy to'lovlarni to'lash muddatini o'zgartirish to'g'risidagi qaror va qarzdorning kreditorlar bilan munosabatlarini belgilovchi kelishuvi bo'lishi zarur degan fikr yuritiladi. Shuningdek, chakana savdo, xizmat ko'rsatish, energetika va avtomobilsozlik sohasida o'ta og'ir vaziyat yuzaga kelgani natijasida bir kompaniyaning bankrot bo'lishi u bilan bog'liq yana bir nechta kompaniyalar yopilishiga sabab bo'layotgani, jahon amaliyotida mamlakat iqtisodiyotiga o'z hissasini qo'shishi uchun bankrotlik vositasida qayta tiklanishi mumkin bo'lgan tadbirkorlik subyektini saqlab qolishning mavjud imkoniyatlaridan foydalangani tahlil etilgan. Muammolarni o'rganish natijasida O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga "Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorga soliqni kechiktirish yoki bo'lib to'lash imkoniyatini berish" deb nomlangan 100¹-modda va "Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorni soliq to'lashdan yoki undirishdan ozod qilish" deb nomlangan 100²-moddani kiritish lozim degan taklif beriladi.

Kalit so'zlar: bankrotlik, kelishuv bitimi, davlat organi, to'lov qobiliyatini tiklash, majburiy to'lov, kreditor, soliqlarni to'lash muddati.

УЧАСТИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ В ЗАКЛЮЧЕНИИ МИРОВОГО СОГЛАШЕНИЯ В ДЕЛАХ О БАНКРОТСТВЕ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Ибратова Феруза Бобокуловна,
доктор юридических наук, доцент кафедры
Гражданско-процессуальное и экономическое процессуальное право
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье указывается, что Закон Республики Узбекистан «О банкротстве» определяет права государственного органа на участие в мировом соглашении, но не уточняет порядок их реализации, и многие вопросы остаются открытыми. Делается вывод о том, что для достижения целей восстановления платежеспособности должника необходимо наличие решения компетентных органов об изменении условий уплаты обязательных платежей и соглашения, определяющего отношения должника с кредиторами. Также анализируется, что банкротство одной компании в результате сложной ситуации в розничной торговле,

сфере услуг, энергетике и автомобилестроении приводит к закрытию еще нескольких компаний, связанных с ней, и в мировой практике важно использование существующих возможностей по сохранению хозяйствующего субъекта, который может быть восстановлен путем банкротства, для внесения вклада в экономику страны. В результате исследования предлагается внести в Налоговый кодекс Республики Узбекистан статью 100¹ «Предоставление должнику, заключившему мировое соглашение об урегулировании банкротства, возможности отсрочки или рассрочки уплаты налогов» и статью 100² «Освобождение должника от налога, заключившего мировое соглашение в деле о банкротстве».

Ключевые слова: банкротство, мировое соглашение, государственный орган, восстановление платежеспособности, обязательный платеж, кредитор, срок уплаты налогов.

PARTICIPATION OF PUBLIC AUTHORITIES IN DRAFTING AGREEMENTS IN BANKRUPTCY CASES: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Ibratova Feruza Bobokulovna,

Associate Professor of the Department of Civil Procedure
and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law,
Doctor of Law

Abstract. The article states that the Law of the Republic of Uzbekistan “On Bankruptcy” defines the rights of the state body to participate in the settlement agreement, but does not specify the procedure for their implementation, and many questions remain open. It is concluded that in order to achieve the goals of restoring the debtor’s solvency, it is necessary to have a decision of the competent authorities to change the conditions for the payment of mandatory payments and an agreement defining the relationship of the debtor with creditors. It is also analyzed that the bankruptcy of one company as a result of a difficult situation in the retail, service, energy and automotive industries leads to the closure of several more companies associated with it, and the use of existing opportunities to preserve an economic entity that can be restored through bankruptcy to invest contribution to the country’s economy in world practice. As a result of the study, it is proposed to introduce into the Tax Code of the Republic of Uzbekistan article 100¹ “Providing a debtor who has entered into an amicable agreement on the settlement of bankruptcy, the possibility of deferral or installment payment of taxes” and article 100² “Exemption of a debtor from tax, who has entered into an amicable agreement in a bankruptcy case”.

Keywords: bankruptcy, amicable agreement, a state body, restoration of solvency, mandatory payment, creditor, deadline for payment of taxes.

Kirish

Bankrotlik tushunchasi hayotimizga yaqinda kirib kelgan bo'lishiga qaramasdan, o'z mohiyati bilan alohida e'tibor talab qiladigan dolzarb masalalardan biriga aylandi. Bankrotlik masalasi hozirgi kunda tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi shartnomaviy munosabatlarni yaxshi yo'lga qo'yish, o'zaro to'lov intizomini kuchaytirish, yig'ilib qolgan kreditlik va debitorlik qarzlarni undirish, ishlab chiqarishni rivojlantirish borasida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu mexanizm yordamida samarasiz bo'lgan mulkdorlarni

almashtirish, tadbirkorlik subyektlarini tugatish, ijtimoiy muhim ahamiyat kasb etadigan va daromad keltiradigan korxonalarni saqlab qolish, mulkchilik munosabatlarining barqarorligini ta'minlash hamda ish bilan bandlikni kafolatlash maqsadi nazarda tutilgan.

COVID-19 pandemiyasi tufayli dunyoda bankrotlik to'lqini yuz berdi va natijada 2020-yilda dunyo bo'yicha 147 ta yirik kompaniya (aylanma mablag'i 50 million yevrodan ortiq bo'lgan) bankrot bo'lgan. Eng ko'p bankrotlik holatlari AQSh (52 ta)

va Yevropada (64 ta) qayd etilgan. Chakana savdo, xizmat ko'rsatish, energetika va avtomobilsozlik sohasida o'ta og'ir vaziyat yuzaga kelgani natijasida bir kompaniyaning bankrot bo'lishi u bilan bog'liq yana bir nechta kompaniyalar yopilishiga sabab bo'lmoqda. Mutaxassislarning hisob-kitobiga ko'ra, 2020-yil oxiriga kelib, har bir davlatda 29 mingdan ortiq mahalliy kompaniyalar bankrotlikka Ushbu ko'rsatkichlar dunyoda tadbirkorlik subyektlarini bankrot deb topishning oldini olishda kelishuv bitimini qo'llash institutini yanada takomillashtirish va ularning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash maqsadida bankrotlik ishlarida kelishuv bitimi tuzishga qonunchilikni o'rganish dolzarbligidan dalolatdir.

Material va metodlar

Jahon amaliyotida mamlakat iqtisodiyotiga o'z hissasini qo'shish uchun bankrotlik vositasida qayta tiklanishi mumkin bo'lgan tadbirkorlik subyekti yoki uning ayrim qismlarini "qutqarish"ning mavjud imkoniyatlaridan maksimal darajada foydalanish, texnik va texnologik qayta jihozlashni yanada jadallashtirish, zamonaviy, moslashuvchan ilg'or texnologiyalarni keng joriy etish, joriy konyuktura keskin yomonlashib borayotgan hozirgi sharoitda eksportga mahsulot ishlab chiqaradigan korxonalarning tashqi raqobatbardosh bo'lishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha aniq chora-tadbirlarni amalga oshirish va eksportni rag'batlantirish bo'yicha qo'shimcha omillar yaratishga oid ilmiy tadqiqotlar o'tkazishga e'tibor qaratilmoqda.

*"2022–2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"*gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmonida nizolarni hal etishning muqobil usullaridan keng foydalanish uchun zarur tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratish, yarashuv institutini qo'llash doirasini yanada kengaytirish lozimligiga e'tibor berilgan [1].

Tadqiqotda mantiqiy, tarixiy-qiyosiy, induksiya va deduksiya, tahlil, qiyosiy-huquqiy, statistik ma'lumotlar tahlili kabi metodlardan foydalanilgan, shuningdek hozirgi kunda bankrotlik sohasida kelishuv bitimi tuzishda qabul qilingan huquqiy hujjatlar tahlili hamda ularni qo'llashning o'ziga xos jihatlari va o'rni yoritib berilgan.

Mavzuning batafsil mazmuni

Amaldagi bankrotlik qonunchiligiga ko'ra, kelishuv bitimi o'zaro kelishishga asoslangan va nizoni hal qilish yuzasidan taraflarning yozma kelishuvi hisoblanadi. Kelishuv bitimi da'vo tartibidagi har qanday ish bo'yicha, shuningdek fuqarolik va iqtisodiy sud ishlari-ni yuritishning har qanday bosqichida va sud hujjatini ijro etish jarayonida taraflar tomonidan tuzilishi mumkin. Kelishuv bitimi sud tomonidan tasdiqlanganidan keyin tuzilgan hisoblanadi [2].

O'zbekistonda ilk bor qabul qilingan 1994-yildagi "Bankrotlik to'g'risida"gi Qonunda ham bankrot bo'lganlikka doir ish yuritishni to'xtatish maqsadida qarzdor, u bankrot bo'lgan deb e'tirof etilguniga qadar, kreditorlarga murojaat qilib, kelishuv bitimi tuzish, to'lovlarni kechiktirish va bo'lib-bo'lib to'lash, siylov berishni taklif etishi mumkinligi, kreditorlar bilan qarzdorning kelishuv bitimi tuzilganligi sudi tomonidan tegishli hujjatlar bilan rasmiylashtirilgan [3].

Shuningdek, qarzdor bilan kreditorlar o'rtasida kelishuv bitimi tugatishga doir ish yuritishning istalgan bosqichida ham tuzilishi va kelishuv bitimi navbat bo'yicha oldingi talablar to'la-to'kis qondirilganidan keyin uchinchi va keyingi da'volarga nisbatangina tuzilishi mumkinligi belgilangan.

Sud statistikasi bo'yicha iqtisodiy sudlar tomonidan 2010-yilda 293128 tadan 7084 ta, 2011-yilda 309468 tadan 3560 ta, 2012-yilda 345611 tadan 2257 ta, 2013-yilda 235150 tadan 7202 ta, 2014-yilda 263218 tadan 4313 ta, 2015-yilda 348192 tadan 6520 ta, 2017-yilda 11 276 tadan 1 118 ta, 2018-yilda 8192 tadan 1 350 ta, 2019-yilda 197 288

tadan 3 891 ta, 2020-yilda 104 328 tadan 232 ta, 2021-yilda 105 318 tadan 315 ta bankrotlik ishlari ko'rilgan [4].

Kelishuv bitimining shartlarida kelishuv bitimi, agar uni kreditorlarning kamida uchdan ikki qismi (da'volar summasi bo'yicha) yoqlagan bo'lsa, tuzilgan deb hisoblanishi, kelishuv bitimi tuzilishiga rozi bo'lmagan kreditorlar uchun kelishuv bitimiga rozilik bildirgan va talablarning navbati bir xil bo'lgan kreditorlar uchun belgilanganidan yomonroq shart-sharoit belgilanishi mumkin emasligi belgilangan. Ana shu kreditorlar o'rtasidagi nizolar xo'jalik (hozirgi iqtisodiyot sudi) sudida ko'rib chiqilgan.

Bankrotlik to'g'risidagi qonunni qo'llash nazariyasi va amaliyotida eng qiyin masala davlat organlarining kelishuv bitimi tuzishdagi ishtiroki muammosi bo'lib qolmoqda. 2003-yilgi "Bankrotlik to'g'risida"gi Qonunda kelishuv bitimi tuzishda vakolatli davlat organining ishtiroki ko'rsatilmagan, biroq majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorlik bo'lganda, vakolatli organlar kreditor hisoblanishi va kreditorlar tarkibiga kiritilgan.

Rossiya Federatsiyasining 2002-yil 26-oktabrdagi 127-FZ-sonli Qonunining 150-moddasida bankrotlik to'g'risidagi ish sud tomonidan ko'rib chiqilishining istalgan bosqichida qarzdor, uning bankrotligi to'g'risidagi kreditorlar va vakolatli organlar kelishuv bitimi tuzishga haqli ekanligi belgilangan [5] va boshqa xorijiy davlatlarning bankrotlik qonunchiligida ham davlat, qoida tariqasida, boshqa kreditorlar bilan teng huquqli ekanligini ko'rish mumkin [6]. Biroq kelishuv bitimi tuzishda davlat organining ishtiroki bitimning fuqarolik-huquqiy tabiatini inkor etadi. Shu bilan birga, Rossiya Federatsiyasining bankrotlik qonunchiligida davlatning kelishuv bitimida ishtirok etish huquqi belgilanib, ularni amalga oshirish tartibi batafsil ko'rsatilmagan va ko'plab savollar ochiq qolgan.

Bankrotlikka oid ish yuritishda tuzilgan kelishuv bitimida davlat organining

ishtiroki muammosi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan hamda turli qarama-qarshi fikrlar va xulosalarga kelingan. Xususan, V.V. Vitryanskiyning fikriga ko'ra, bankrotlik to'g'risidagi ishlarda kelishuv bitimi tuzishda soliq organlarining ishtirok etishi mumkin emas, aks holda, kelishuv bitimi o'z ma'nosini yo'qotadi [7]. Uning ta'kidlashicha, fuqarolik-huquqiy shartnomalarga qo'yiladigan talablarning huquqiy tabiatini inobatga olgan holda, bankrotlik to'g'risidagi ishlarda kelishuv bitimi tuzishda majburiy to'lovlar bo'yicha ovoz berishda davlatning ishtirok etish imkoniyatini istisno etamiz [8]. S. Fedorov V.V. Vitryanskiyning fikriga qo'shilgan holda, haqiqatan ham, majburiy to'lovlar bo'yicha barcha talablarni bir vaqtning o'zida taqdim etish qarzdorning kelishuv bitimi shartlarini bajara olmasligiga olib kelishi mumkin [9, 833- b.], deb ta'kidlaydi.

N.G. Livshis [10, 101-b.], A.R. Shuvayev [11, 90-b.], D.A. Krashenkolarining [12] ta'kidlashicha, soliq va boshqa vakolatli organlar kelishuv bitimi tuzishda ishtirok etmasligi lozim, chunki bu holatning mantiqiy asosi Konstitutsiyada, ya'ni har kimga qonuniy ravishda belgilangan soliqlar va yig'implarni to'lash majburiyati belgilab qo'yilgan, hech kim bunday majburiyatlardan kelishuv bo'yicha ozod qilinishi mumkin emas. Bu fikrlarni qo'llab-quvvatlagan holda, A. Dubinchin ushbu holatni o'zgacha izohlagan. Muallifning ta'kidlashicha, kelishuv bitimida qarzni bekor qilish yoki kamaytirish shartlari bo'lishi mumkin emas, chunki Soliq kodeksida soliq to'lash muddatini o'zgartirishning turli shakllari (kechiktirish, bo'lib-bo'lib to'lash, soliq krediti, investitsiyaviy soliq krediti) tartibga solingan. Biroq A. Dubinchinning fikriga ko'ra, "soliqlarni to'lash muddatlarini o'zgartirish maxsus qonun hujjatlari – soliq qonunchiligi bilan tartibga solinadi, alohida qoidalarga rioya qilinadi va bankrotlik to'g'risidagi ishda taraflarning shartlar bo'yicha o'zaro kelishuvga erishishiga bog'liq bo'lishi mumkin emas. Bankrotlik

to'g'risidagi ishlarda soliq organining vakili ishtirok etmasligi shu bilan izohlanadi [8].

Tadqiqot natijalari

Ushbu masalani o'rganar ekanmiz, shuni ta'kidlaymizki, davlatning kelishuv bitimi tartibida ishtirok etishining murakkabligi davlat ommaviy huquqining imperativ normalarida belgilangan majburiy to'lovlar bo'yicha kreditor ekanligi bilan bog'liq. Kelishuv bitimi o'z mohiyatiga ko'ra, yuqorida ta'kidlaganimizdek, fuqarolik-huquqiy bitim (shartnoma) bo'lib, tomonlarning bir-biriga nisbatan huquq va majburiyatlarini o'zgartiruvchi irodasi natijasidir.

"Bankrotlik to'g'risida"gi Qonundan xulosa chiqarib, ushbu savolga murojaat qilaylik: bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda davlat organi ishtirok etishi shartmi? Javob aniq: albatta, kerak. Bu javob, birinchi navbatda, statistik ma'lumotlarga asoslanadi. Unga ko'ra, soliq va boshqa vakolatli organlar tomonidan taqdim etilgan arizalar soni ko'p va davlat organi qarzdor yuridik shaxslarning asosiy kreditorlaridan biri hisoblanadi [13].

Shunga ko'ra, faqat fuqarolik majburiyatlari bo'yicha kelishuv bitimiga erishish yuridik shaxsni iqtisodiy nochorlik holatidan olib chiqolmaydi. Shu bois yuqorida keltirilgan V.V. Vitryanskiy va S. Fedorovalarning yondashuvlari asosli hisoblanadi. Majburiy to'lovlar masalasini hal qilmasdan turib, yuridik shaxsni aynan majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorlik tufayli yuzaga kelgan moliyaviy inqirozdan chiqarish maqsadiga erishib bo'lmaydi.

Shu bilan birga, fuqarolik-huquqiy bitim sifatida kelishuv bitimining huquqiy tabiati ommaviy huquqi bo'lgan majburiy to'lovlar bo'yicha majburiyatlarni bajarish tartibi shartlariga imkon bermasligini ta'kidladik.

Tadqiqot natijalari tahlili

Fikrimizcha, davlat organining kelishuv bitimida bankrotlik ishlarida ishtirok etishi mumkin va zarur, lekin fuqarolik-huquqiy bitim sifatida kelishuv bitimining ishtirokchisi sifatida emas. Majburiy to'lovlar bo'yicha majburiyatlarni bajarish shartlari

kelishuv bitimi mazmunidan chiqarib tashlanishi hamda soliq va budget qonunchiligi talablariga muvofiq belgilanishi kerak, deb hisoblaymiz.

Soliq huquqiy munosabatlari majburiy xarakterga ega bo'lib, soliq to'lash muddatini o'zgartirish to'g'risidagi qaror (majburiy to'lovlarni to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash) soliq qonunchiligini qo'llashni tartibga soluvchi hujjatdir. Majburiy to'lovlar bo'yicha to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lashga ruxsat berilmaganligi kelishuv bitimi predmeti bo'lishi mumkin emas. Biroq kelishuv bitimi tuzishda davlat organining ishtirok etishi zarurligini inobatga olgan holda, majburiy to'lovlar to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash to'g'risidagi qaror ham kelishuv bitimida ko'rsatilishi kerak. Demak, qarzdorning to'lov qobiliyatini tiklash maqsadlariga erishish uchun vakolatli organlar tomonidan chiqarilgan majburiy to'lovlarni to'lash muddatini o'zgartirish to'g'risidagi qaror va qarzdorning kreditorlari bilan munosabatlarini belgilovchi kelishuvi bo'lishi zarur.

Fikrimizcha, majburiy to'lovlar to'g'risidagi masala hal qilingan taqdirda, kelishuv bitimi kreditorlar oldidagi majburiyatlarning bajarilishini tartibga soluvchi shartnoma shartli bitim sifatida tuzilishi kerak. Ya'ni huquq va majburiyatlarning paydo bo'lishi, o'zgariishi yoki bekor qilinishi muayyan holatlarga bog'liq bo'lgan bitim (FKning 104-moddasi). Bunday holat soliq to'lash muddatini o'zgartirish to'g'risidagi qaror hisoblanadi: kelishuv bitimi faqat soliqlar va yig'imlarni kechiktirish olingan taqdirdagina mantiqiy bo'lishi mumkin.

O'z navbatida, majburiy to'lovlarni to'lashni kechiktirish (bo'lib-bo'lib to'lash rejasini)ni nazarda tutuvchi qarorni berish kelishuv bitimi tuzish faktiga qarab amalga oshirilishi kerak.

Shunday qilib, asoslangan model uchta ketma-ket amalga oshiriladigan harakatlardan iborat:

1) shartli bitim shaklida kelishuv bitimi tuzish;

2) kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash to'g'risida qaror qabul qilish;

3) kelishuv bitimi bo'yicha taraflarda huquq va majburiyatlar paydo bo'lishi.

Kelishuv bitimi va soliq organi qarorini ta'minlashning bunday mexanizmi faqat har bir bosqich uchun ajratilgan vaqt aniq bo'lgan taqdirdagina amalga oshirilishi mumkin. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 97-moddasiga ko'ra, soliq to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash, agar ushbu Kodeksning 99-moddasida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, bir yildan oshmagan muddatga beriladi.

Biroq bu holda soliq organining qarzdorni imtiyozli rejimni taqdim etishga majburlash qonunga xilofdir. V.V. Vitryanskiyning [14, 13-b] iqtisodiy sud kelishuv bitimi tuzish to'g'risidagi ajrimi belgilangan tartibda amalga oshirilishi lozim bo'lgan majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorning qarzini o'zgartirish (kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash) uchun asos bo'lishi to'g'risidagi normani bankrotlik to'g'risidagi qonunchilikka kiritish lozimligi to'g'risidagi taklifini bahsli deb hisoblash lozim. Fikrimizcha, davlat organiga bunday harakatni amalga oshirishga qaratilgan norma o'rnatish mumkin emas, chunki soliq munosabatlarida davlat organiga bo'ysunuvchi rol o'rnatilishi noo'rin. Soliq kodeksining 97-moddasi 8-qismiga ko'ra, soliq to'lash muddati o'zgartirilishiga talabgor shaxs (manfaatdor shaxs) soliq to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash to'g'risida ariza berish yoxud bu haqda xabardor qilishga haqli.

Xulosalar

Kelishuv bitimi tuzish yo'li bilan to'laniishi lozim bo'lgan majburiy to'lovlardan ozod etish to'g'risida qonunchilikka o'zgartish kiritish lozim, degan taklifga davlat organi jiddiy va asosli qarshilik ko'rsatishi mumkin. Amaldagi bankrotlik to'g'risidagi qonunga davlat organlarining kelishuv bitimi tuzishda

ishtirok etish vakolatlarini kengaytirish orqali soliq va budget qonunchiligi bilan kechiktirish, bo'lib-bo'lib to'lash yoki, hatto soliq va boshqa majburiy to'lovlarni to'lashdan ozod etish bo'yicha chora-tadbirlar majmuyini belgilash orqali qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Birinchidan, soliq qonunchiligiga qarzdor va kreditorlar tomonidan bankrotlik ishlarida kelishuv bitimi tuzilgan taqdirda, soliqni bir yildan ortiq bo'lgan muddatga kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini taqdim etadigan normani kiritish zarur.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga quyidagi "Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorga soliqni kechiktirish yoki bo'lib to'lash imkoniyatini berish" deb nomlangan 100¹-moddani kiritish lozim:

"100¹-modda. Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorga soliqni kechiktirish yoki bo'lib to'lash imkoniyatini berish

Vakolatli organ bankrotlik to'g'risidagi ish yuritish bo'yicha kelishuv bitimi tuzilgan soliq to'lovchining sud tomonidan belgilangan tartibda tasdiqlangan ajrimiga asosan, uch yildan oshmagan muddatga soliq to'lashni kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berishga haqli.

Kelishuv bitimi bekor qilingan yoki sud tomonidan haqiqiy emas deb topilgan yoki kelishuv maqsadlariga erishilmaganligini ko'rsatuvchi boshqa hollarda kechiktirish yoki bo'lib-bo'lib to'lash imkoniyatini berish to'g'risidagi qaror bekor qilinadi".

Ikkinchidan, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining 75-moddasiga ko'ra, Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi va viloyatlar xalq deputatlari Kengashlari turistik zonalarda joylashgan alohida sanatoriy-kurort obyektlari egallagan yer uchastkalariga nisbatan mol-mulk va yer solig'ining kamaytirilgan soliq stavkalarini belgilash yoki soliq to'lashdan ozod qilish huquqiga ega.

Shuningdek, ilgari tovarlarni (xizmatlarni) olish chog'ida hisobga olish uchun qa-

bul qilingan, olingan tovarlar (xizmatlar) bo'yicha soliq summasiga, agar soliq to'lovchi maqomini yo'qotganda (yoki soliq to'lashdan ozod qilinganda) tuzatish kiritilishi mumkin. Demak, qonunchilikda soliq to'lashdan ozod qilinishi ham mumkin.

Davlat soliq va yig'implardan ozod qilishga aniq ruxsat beradi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 6-yanvardagi №O'RQ-600-sonli "Davlat boji to'g'risida"gi Qonuni-ning 2-bobi "Davlat boji to'lashdan ozod qilish"ga (7–15-moddalar) bag'ishlangan.

Shu sababli soliq qonunchiligiga kelishuv bitimi tuzayotgan qarzdorni soliqlar va yig'implarni to'lashdan ozod qiluvchi normaning kiritilishi Konstitutsiya qoidalariga zid bo'lmaydi. Shu bilan birga, bunday qoidani suiiste'mol qilishning oldini olish uchun uning qo'llanilishi quyidagilar bilan bog'liq bo'lishi kerak: a) normaning dispozitsiyasi soliqlar va yig'implar to'lashdan ozod qilish bilan ta'minlangan jamoat manfaatlarini

ko'rsatishi; b) me'yorni hukumat darajasida qo'llash, ya'ni O'zbekiston hukumati tomonidan qarzdorni soliqlar va yig'implarni to'lashdan ozod qilish to'g'risida qaror qabul qilinishi; d) oshkora, ya'ni hukumat qarorni e'lon qilish orqali ta'minlash.

O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi-ga quyidagi "Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorni soliq to'lashdan yoki undirishdan ozod qilish" deb nomlangan 100²-moddani kiritish lozim:

"100²-modda. Bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda kelishuv bitimi tuzgan qarzdorni soliq to'lashdan yoki undirishdan ozod qilish.

Agar bankrotlik O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy manfaatlariga, mamlakat mudofaa qobiliyatiga va davlat xavfsizligiga xavf tug'dirsa, bankrotlik to'g'risidagi ish yuritishda qarzdor tomonidan kelishuv bitimi tuzilgan hollarda, vakolatli organ soliq to'lashdan ozod qilish to'g'risida qaror qabul qilishga haqli".

REFERENCES

1. Available at: <https://lex.uz/docs/5841063/>.
2. Available at: <https://advice.uz/uz/document/1254/>.
3. Available at: <https://www.lex.uz/acts/65969/>.
4. Available at: <https://stat.sud.uz/iib.html/>.
5. Available at: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_39331/60b88f77f0e586c5e0fc2ec3d95d95a0bba9b6c8/.
6. Prilojenie C k Otchetu o zavershenii proyekta: Svodnie sravnitelnie tablitsi zakonodatelstva o bankrotstve stran-chlenov YES i SSHA [Appendix C to the Project Completion Report: Summary Comparison Tables of Bankruptcy Laws of the EU Member States and the USA]. Bankruptcy legislation of the European Union and the United States for legislative activities in Russia. Materials for the seminar. Moscow, 2002, January 10.
7. Romanova V.V. Pravovoye regulirovaniye stroitelstva i modernizatsii energeticheskix ob'ektov [Legal regulation of construction and modernization of energy facilities]. PhD thesis, 2012.
8. Dubinchin A. Mirovoye soglasheniye v dele o bankrotstve: problemi teorii i praktiki [Settlement agreement in a bankruptcy case: problems of theory and practice]. *Economy and law*, 2000, vol. 7.
9. Fedorova S.Yu. Ponyatiye bankrotstva i rol buhgalterskogo balansa v yego otsenke [The concept of bankruptcy and the role of the balance sheet in its assessment]. *Economy and society*, 2017, no. 1-2, pp. 833-840.
10. Livshis N.G. Mirovoye soglasheniye v dele o bankrotstve [Settlement agreement in the bankruptcy case]. *Bulletin of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation*, 1999, no. 1, p. 101.

11. Shuvayev A.R. Mirovoye soglasheniye. Postateyniy kommentariy k Federalnomu zakonu «O nesostoyatelnosti (bankrotstve)» [Friendly agreement. Article-by-article commentary to the Federal Law “On Insolvency (Bankruptcy)”. *Bulletin of the Supreme Arbitration Court of the Russian Federation*, 1998, no. 9, p. 90.

12. Krashenko D.A. Bankrotstvo sub'ektov predprinimatelstva v Rossiyskoy Federatsii: problemi pravovogo regulirovaniya [Bankruptcy of business entities in the Russian Federation: problems of legal regulation]. 2001.

13. Available at: <https://stat.sud.uz/iib.html/>.

14. Vitryanskiy V.V. Nekotorie osnovnie polojeniya Konsepsii razvitiya grajdanskogo zakonodatelstva Rossiyskoy Federatsii ob obyazatelstvax [Some main provisions of the Concept for the development of civil legislation of the Russian Federation on obligations]. *Journal of Russian Law*, 2010, no. 1 (157), pp. 13-25.

15. Available at: <https://kun.uz/news/2020/07/30/pandemiya-sababli-uch-oy-ichida-dunyo-boy-icha-150ga-yaqin-yirik-kompaniyalar-bankrot-boldi/>.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Nodirbek Salayev

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ikrom Ergashev

Ilmiy boshqarma boshlig'i

Mas'ul muharrir: D. Xudoynazarov

Muharrirlar: Sh. Jahonov, K. Abduvaliyeva,
F. Muhammadiyeva, Y. Yarmolik

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

E-mail: tn.tdyu@mail.ru

Jurnal 05.05.2022-yilda tipografiyaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli 20,88 b.t. Adadi: 100.

Buyurtma: № 14.

TDYU tipografiyasida chop etildi.